

TEAM UP PROJEKT

IO2

POGLAVLJE 1

UVOD, SPECIJALNA OLIMPIJADA, PARAOLIMPIJADA I INTELEKTUALNE TEŠKOĆE

UVOD

Čitajući ovo poglavlje, shvatit ćete kako:

- Važnost tjelesnog odgoja i sporta u životu osoba s intelektualnim teškoćama.
- Značenje i važnost inkluzije u tjelesni odgoj i sport.
- Osnovna potrebna znanja analizirana u sljedećim poglavljima Team Up - IO2, koja će Vam pomoći u ulozi poučavanja sudionika s teškoćama u razvoju kroz sport i tjelesni odgoj.

Tijekom posljednjeg desetljeća, Europska deklaracija o zdravlju djece i mladih s intelektualnim teškoćama (European Declaration on the Health of Children and Young People with Intellectual Disabilities) te Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) u partnerstvu s UNICEF-om, Europskom komisijom, Vijećem Europe te drugim društvenim i obrazovnim institucijama, uvidjeli su kako su osobe s intelektualnim teškoćama u nepovoljnom položaju kad je u pitanju njihova zdravstvena skrb i pristup uslugama od djetinjstva nadalje, djeca i mladi osobe s invaliditetom i njihove obitelji izloženi su riziku od diskriminacije, a na njihovo zdravlje i kvalitetu života snažno utječu siromaštvo i nejednakost u našim društvima. Od tada su udruženi naponi međunarodnih organizacija sa svrhom promicanja zdravlja i dobrobiti djece i mladih osoba s intelektualnim teškoćama i njihovih obitelji, uklanjanja nejednakosti, sprječavanja diskriminacije i pružanja podrške u razvoju njihovog najvećeg potencijala i uspješnog uključivanja u društvo.

Predstavnici država članica WHO-a prvi su utvrdili deset prioriteta područja¹ koja treba hitno riješiti, uključujući prepoznavanje potreba djece i mladih osoba s intelektualnim teškoćama, zaštitu od zlostavljanja i omogućavanje razvoja u obiteljskom okruženju, osiguravanje kvalitetne mentalne i fizičke zdravstvene zaštite, poticanje djece i mladih osoba s intelektualnim teškoćama da doprinose odlučivanju o

svom životu, osiguravanje kvalitete usluga i ulaganje u pružanje jednakih mogućnosti za sve.

Nadalje, pozvali su sve države članice i pozvale sve međunarodne organizacije i pružatelje da usvoje i provode sve politike koje se odnose na ove prioritetne ciljeve na integriran i učinkovit način te zajedničko djelovanje. Budući da je prepoznato da obitelji djece i mladih osoba s intelektualnim teškoćama često dobivaju malu ili nikakvu potporu odgovornih agencija, svi su predstavnici naglasili potrebu za razvojem i proširivanjem usluga u zajednici radi poboljšanja zdravlja i dobrobiti osoba s intelektualnim teškoćama, uklanjanja institucionalizacije i promicanja socijalne inkluzije.

Inkluzija kao pojam koji podržava Konvenciju o pravima osoba s intelektualnim teškoćama (UN, 2006.) primarno se spominje u obrazovanju koje naglašava pravo na svu djecu na obrazovanje bez diskriminacije², a također se spominje u različitim kontekstima, uključujući zajednicu, zapošljavanje i rad, kulturni život i slobodno vrijeme, rekreacija i sport.

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) prepoznala je vrijednost sporta i tjelovježbe u poboljšanju zdravlja, dobrobiti i kvalitete života svih ljudi i promicanja inkluzije, a još je važnija u slučaju sudionika s intelektualnim teškoćama. Iz tog razloga, Europska strategija o invalidnosti 2010-2020³ prepoznala je potrebu za poticanjem sudjelovanja osoba s invaliditetom u najvećoj mogućoj mjeri u redovitim sportskim aktivnostima na svim razinama, iako poteškoće u bavljenju inkluzivnim sportom i dalje postoje.

Ipak, glavna referenca u pogledu inkluzije i dalje ostaje obrazovanje, što je i razlog zašto je inkluzivni tjelesni odgoj često povezan s konceptom sudjelovanja u sportovima s invaliditetom. Iako su tjelesni odgoj i sport kao pojmovi relativni, ali različiti, jer se sport odnosi na individualne sklonosti svakog djeteta ili mlade osobe s intelektualnim teškoćama da sudjeluju u inkluzivnom okruženju po svom izboru, a ne što ga drugi obrazovni stručnjaci stavljaju u poseban kontekst uključivanja. Sa komparativnog inkluzivnog gledišta tjelesnog odgoja, i tjelesni odgoj i sport uključuju pristup, sudjelovanje i postignuća u okruženjima tjelesnog odgoja, tako da su zajedno predstavljeni sportskim trenerima kao relativni uvjeti uključivanja.

Inkluzija u tjelesni odgoj i sport

Od kasnih 70-ih, inkluzija, koja podrazumijeva obrazovanje učenika s invaliditetom u općim obrazovnim okruženjima - uključujući tjelesni odgoj - počela se pojavljivati kao pokret prvo u SAD-u, a potom i širom svijeta. Inkluzija se temelji na pretpostavci da odvojeno obrazovanje nije ravnopravno obrazovanje, odnosno vodi se temeljnim načelima vrednovanja različitosti, prihvaćanja, osjećaja pripadnosti i jednake podrške za sve pojedince, sa i bez invaliditeta, najprije u školama, a kasnije na radnom mjestu i u životu.

Pokret inkluzije povezan je i kompatibilan s jednako snažnim konceptom „Least Restrictive Environment (*LRE*)“, kontinuumom alternativnih okruženja koja su predviđena za obrazovanje svakog pojedinca s invaliditetom, u rasponu od opće učionice bez prilagođavanja do prilagođenog tjelesnog odgoja u posebnom radnom vremenu škole koje odražavaju prirodu i ozbiljnost invaliditeta i sposobnost svakog pojedinca da se bavi sličnim sportovima.

Uz inkluziju, ne postoji *LRE* kontinuitet, učenik se mora smjestiti u opći razred tjelesnog odgoja i takva praksa *LRE* procjene može se dogoditi tek nakon što je student postavljen u opće postavke okruženja. Ipak, „potpuna inkluzija“ kao unificirani pristup programu tjelesnog odgoja još uvijek nije u potpunosti ostvaren zbog razlika u raspoloživim resursima i uslugama podrške, pruženim mogućnostima učenja i sposobnosti sportskog trenera / profesora tjelesnog odgoja da koristi razvojno primjerene prakse i prilagodbe.

Ravnopravno sudjelovanje u istom okruženju s potrebnom podrškom i individualnim uputama koje se pružaju kad je to potrebno, pokazalo se teškim zadatkom, jer je primijećen jaz između teorije i stvarne primjene uključivanja u praksu u prethodnim godinama u manjoj ili većoj mjeri u svim zemljama.

Danas se filozofija inkluzije generirala u okruženju vježbanja i sporta izvan škola. Stoga bi u ovom prijelaznom razdoblju ka potpunom uključivanju u sport i praktične aktivnosti tjelesnog odgoja sportski treneri koji pristupaju obrazovnom materijalu TeamUp projekta - IO2 za polaznike s intelektualnim teškoćama, u početku trebali shvatiti da znanje o prilagođenom tjelesnom odgoju i sportu predstavlja nužni zahtjev za vještim nastavnikom tjelesnog odgoja koji je u mogućnosti pružiti jednake sportske mogućnosti i zadovoljiti obrazovne potrebe svih sudionika u njegovom sportskom timu ili razredu tjelesnog odgoja, sa ili bez intelektualnih teškoća.

Smještanje pojedinaca s intelektualnim teškoćama u opće programe tjelesnog odgoja i / ili sportske programe samo kao "fizičku prisutnost" nije dovoljno kao

standardna praksa i može samo pogoršati stvari ako nema pažljivog planiranja prilagodbi vježbi, podučavanja i okruženja koje su potrebne za postizanje veće razine inkluzije koja se odnosi na jednaku uključenost sudionika s invaliditetom u sportsku ekipu ili razred tjelesnog odgoja kao i uključenost u društvo koja se odnosi na pozitivne interakcije s vršnjacima tijekom sporta i vježbanja.

Stoga je svrha TeamUp projekta - IO2 predstaviti na jednostavan način sportskim trenerima koji nisu nužno upoznati s intelektualnim teškoćama, prilagođenom tjelesnom odgoju i sportu, slijedeća potrebna osnovna znanjima u radu s djecom s teškoćama u razvoju kako bi im pomogli da uspiju u svojoj ulozi poučavanja polaznika s intelektualnim teškoćama u okruženju sporta i tjelesnog odgoja:

- Znanje o intelektualnim teškoćama, uzrocima, težini, klasifikaciji i glavnim sindromima.
- Znanja o prilagodbama u podučavanju, vježbanju i okruženju prema stanju intelektualne teškoće i individualnim karakteristikama polaznika.
- Strategije uključivanja za sudionike s intelektualnim teškoćama.
- Dizajn i primjena individualnog obrazovnog programa (I.O.P.) za osobe s intelektualnim teškoćama, slijedeći holistički evaluacijski pristup psihomotornih vještina i razvoj, praćen strukturom i primjenom plana poučavanja s određenim kratkoročnim, srednjoročnim i dugoročnim ciljevima.
- Znanja o specijalnim olimpijadama i paraolimpijskim sportovima za sportaše s intelektualnim teškoćama.

Dajući sveukupnu sliku osnovnih znanja i vještina koje bi svaki sportski trener trebao posjedovati da bi uspio u radu s sudionicima s intelektualnim teškoćama, ključni cilj nije samo pružanje znanja, već i pomoć sportskim trenerima da djeluju kao facilitatori u svojoj zemlji i lokalnoj zajednici. prenoseći to znanje i promičući vrijednosti Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) i UNICEF-a u najveću korist za sudionike s intelektualnim teškoćama i njihove obitelji.

Reference

UN (United Nations). (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. New York: United Nations.

Linkovi

¹http://www.euro.who.int/data/assets/pdf_file/0015/121263/e94506.pdf

²http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Policy_Dialogue/48th_ICE/General_Presentation-48CIE-English.pdf

³<https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM%3A2010%3A0636%3AFIN%3Aen%3APDF>

INTELEKTUALNE TEŠKOĆE

Čitajući ovo poglavlje, naučit ćete:

- Definiciju i klasifikacije težine intelektualnih teškoća.
- Uzroke, rasprostranjenost, karakteristike i glavne sindrome intelektualnih teškoća

Definicija i klasifikacija težine

Osobe s intelektualnim teškoćama čine jednu od najvećih i najreprezentativnijih skupina s invaliditetom, a otprilike 2 do 3 posto globalne populacije - čak 200 milijuna ljudi - ima intelektualni invaliditet.

Prema definiciji Američkog udruženja za intelektualne i razvojne poteškoće (AAIDD) i drugim sličnim, intelektualna teškoća je invalidnost koju karakteriziraju značajna ograničenja kognitivnog funkcioniranja a) koja je dva ili više standardnih odstupanja ispod srednje vrijednosti standardiziranog IQ-a testa b) koji je nastupio prije 18 godine i c) koegzistira s poteškoćama u prilagođavanju ponašanja izraženim u konceptualnim, društvenim i svakodnevnim prilagodljivim vještinama koje nepovoljno utječu na obrazovanje i integraciju pojedinca u društvo.

Postoji veliki broj različitih klasifikacija težine intelektualnih teškoća na temelju IQ bodovanja, što se uglavnom utvrđuje primjenom najopsežnije korištenih IQ testova u svijetu, tj. najnovijih izdanja Stanford-Binet testa (SB5) i Wechlerovog testa inteligencije za djecu (WISC-V).

Iako su sustavi klasifikacije potrebni za istraživačke svrhe, pružanje usluga i zajednički jezik potreban profesionalcima za komunikaciju, svrstavanje pojedinca

prema vještinama i društvenim očekivanjima ostaje problem. Prema tome, klasifikacija težine intelektualnih teškoća tijekom posljednjih godina počela se prebacivati s "deficitarne razine" unutar pojedinca kako je prethodno opisao DSM-IV, na odnos između razine funkcionalnosti pojedinca i okoliša, kako je to nedavno opisao DSM-5 i AAIDD.

DSM-5 je veći naglasak stavio na prilagodljivo funkcioniranje i svakodnevne životne vještine, dok se kriteriji AAIDD-a uglavnom usredotočuju na intenzitet podrške koja je potrebna u svakodnevnim situacijama, omogućujući na taj način sveobuhvatniji prikaz svakog pojedinca s intelektualnom teškoćom. Svrha je: a) identificirati snage i ograničenja svake osobe u pogledu intelektualnih sposobnosti, fizičkog i mentalnog zdravlja, prilagodljivog ponašanja, sudjelovanja u svakodnevnim aktivnostima te obiteljskim, socijalnim i kulturnim uvjetima osobe s intelektualnim teškoćama, i b) razvijati cjelokupni profil potpora i resursa potrebnih za promicanje obrazovanja, zdravlja, ponašanja i društvenog funkcioniranja, osobnog blagostanja i neovisnosti u domu, zajednici i životnom okruženju svake osobe s intelektualnim teškoćama.

Sveukupno, puni profil intelektualnih teškoća kako je opisao Boat i sur. (2015) koji je koristan trenerima, ukratko prikazuje klasifikaciju težine intelektualnih teškoća tijekom posljednjih godina (Tablica 1).

Table 1. Klasifikacija težine intelektualne teškoće

Kategorija težine	Približna postotna distribucija	DSM-IV kriterij Približni IQ	DSM-5 kriterij Težina na temelju svakodnevnih životnih vještina	AAIDD kriterij Težina na temelju intenziteta potrebne podrške
Blag	85%	50-69	Nezavisni život s minimalnom razinom podrške	Povremena podrška tijekom prijelaza razdoblja nesigurnosti
Umjeren	10%	36-49	Nezavisni život s umjerenom razinom podrške (npr. Oni koji su dostupni u domovima grupe)	Ograničena podrška u svakodnevnim situacijama

Težak	3.5%	20-35	Svakodnevna pomoć u aktivnostima i sigurnosni nadzor	Opsežna podrška svakodnevnim aktivnostima
Dubok	1.5%	<20	24-satna njega	Opsežna podrška za svaki aspekt svakodnevne rutine

Bez obzira na promjene u formalnoj definiciji i terminima koji se koriste za opisivanje intelektualnih teškoća tijekom godina, ono što bi moglo biti od praktičnog interesa za nastavnike tjelesnog odgoja i sportske trenere je obrazovna klasifikacija učenika s intelektualnim teškoćama, razvijena kao pomoć u specificiranju nastavničkih očekivanja. Dakle, u pogledu obrazovne klasifikacije, osobe s intelektualnim teškoćama prethodno su klasificirane u obrazovne, obučene i ovisne.

Obrazovni, odnosi se na polaznike s blagim do umjerenim intelektualnim teškoćama (IQ vrijednosti u rasponu od 50 do 75) koji imaju ograničen potencijal u pogledu pisanja, čitanja, pravopisa, aritmetičkih i drugih vještina. Postoji sposobnost za napredak uz minimalnu podršku do završetka osnovne razine, te društvene prilagodbe do točke u kojoj mogu samostalno živjeti u zajednici te se samostalno uzdržavati tijekom odrasle dobi. *Osposobljeni*, odnosi se na polaznike s IQ manjim od 50 koji nisu u mogućnosti napredovati u sklopu obrazovnog programa educiranih učenika s intelektualnim teškoćama. Polaznici imaju potencijal razvitka vještina samopomoći i osobne higijene, socijalnih vještina u bliskom okruženju kao što su dom i susjedstvo, te poimanja ekonomskih vrijednosti predmeta u zatvorenim okruženjima kao što su kuća, radionica i ustanova. Konačno, *ovisni* upućuju na polaznike s dubokim intelektualnim teškoćama koji su rijetko uključeni u bilo koje obrazovno okruženje, budući da im zbog nedostatka mentalnih, motoričkih i socijalnih vještina treba stalni nadzor i pomoć u brizi za njihove osobne potrebe. Danas su ovi pojmovi zamijenjeni upotrebom izraza kao što su "umjerena" i "teška" intelektualna teškoća, međutim, njihovo praktično značenje ostaje isto te je dobro da sportski treneri poznaju te pojmove ukoliko dođu u doticaj tijekom tjelesnog odgoja.

Uzroci intelektualnih teškoća

Intelektualna teškoća može biti uzrokovana višestrukim čimbenicima povezanim s vremenom pojave a) prenatalno (npr. Genetski uvjeti poput Downovog sindroma i Sindroma fragilnog X, utjecaji okoliša poput Fetalnog alkoholnog sindroma i pothranjenosti, teškoće u metabolizmu, npr. Fenilketonurija i poremećaji formiranja mozga, npr. Spina bifida i hidrocefalus) b) perinatalno (npr. trauma glave ili nedostatak kisika pri rođenju, infekcije, metabolički poremećaji) ili c) postnatalno (npr. infekcije poput meningitisa, ozljede glave, toksina).

Najčešći oblici intelektualnih teškoća su Ketalni alkoholni sindrom, Sindrom fragilnog X te Downov sindrom. Fetalni alkoholni sindrom jedan je od najčešćih uzroka bolesti intelektualnih teškoća, a učestalost mu je oko 35% žena koje konzumiraju alkohol tijekom trudnoće. Sindrom fragilnog X, koji se odnosi na jaz ili prekid duge ruke X kromosoma, glavni je uzrok intelektualnih teškoća. Ostali poznati poremećaji kromosoma koji uzrokuju intelektualne teškoće uključuju Turnerov sindrom (samo žene), Sindrom Noonan, XYY i Klinefelterov sindrom (samo muškarci) te Williamsov sindrom.

Downov sindrom (DS) s njegova tri oblika (trisomija 21, translokacija i mozaicizam) kromosomskog stanja posebno se spominje, budući da je kromosomska abnormalnost uglavnom uzrokovana neuspjehom da se par kromosoma 21 pravilno odvoji prije ili tijekom oplodnje (trisomija 21). Abnormalnost rezultira ne samo u specifičnim fizičkim karakteristikama koje su svima dobro poznate (kratki rast i udovi širokih ruku i nogu, spljoštena leđa lubanje i crta lica, uključujući most nosa, kratki vrat, oči u obliku badema i malu usnu šupljinu), već i drugim karakteristikama izravno povezanim s dodatnim prilagodbama vježbanja potrebnim za vrijeme nastave i sporta u tjelesnom odgoju u usporedbi s drugim slučajevima intelektualnih teškoća bez DS-a (Sherrill, 2004).

Općenito, sindromi koji izazivaju intelektualne teškoće su nazvani prema osobi koja ih je prvi otkrila (npr. Downov, Apertov i Prader-Willijev sindrom) ili po razlikovnim značajkama (gomoljasto skleroza) ili uzročniku (fetalni alkohol). Svaki sindrom može posjedovati određene fizičke značajke lica, stasa i tjelesne težine, karakteristike ponašanja, kašnjenja u razvoju, zdravstvene probleme te ostale značajke koje bi se dodatno trebale uzeti u obzir prilikom definiranja programa vježbanja. Stoga bi svaki sportski trener trebao svaki put potražiti dodatne izvore znanja koji se odnose

na specifično stanje intelektualne teškoće i relativne prilagodbe vježbanja prema pojedinačnom slučaju.

Karakteristike pojedinca s intelektualnim teškoćama

Intelektualna teškoća utječe na sve aspekte života osobe. Pojedinci s intelektualnom teškoćom imaju veću vjerojatnost da sporije reagiraju na vanjske podražaje, kao i da razumiju upute, slijede upute, generaliziraju informacije, razmišljaju apstraktno i izvode zaključke. Dakle, njihov napredak u učenju je sporiji i nemaju koristi od „tradicionalnog školovanja“ bez podrške. Nadalje, oni češće pokazuju slabo kratkotrajno pamćenje i koncentraciju, kao i deficit pažnje i ponašanja, s neprikladnim reakcijama na emocionalne i socijalne situacije. Njihov sporiji motorički razvoj i sposobnosti te slabija tjelesna kondicija često su posljedica samog invaliditeta i zdravstvenih problema koji ih često prate, kao i nedostatka mogućnosti osoba s intelektualnim teškoćama da sudjeluju u motoričkim aktivnostima u odnosu na polaznike bez teškoća, što zauzvrat dovodi do trendova pretilosti i niže razine kondicije i motoričkih sposobnosti. Kao rezultat toga, osobe s intelektualnim teškoćama pokazuju sljedeće:

Table 2: Fizičke i psihomotorne karakteristike pojedinaca s intelektualnim teškoćama

Performance Level of Individuals with ID		
Niža razina kondicije koja se odnosi na :	Ograničenja osnovnih motoričkih sposobnosti:	Nedostaci u jednoj ili više sljedećih psihomotornih domena:
<ul style="list-style-type: none"> • Aerobni kapaciteti • Snaga mišića • Fleksibilnost • Brzina 	<ul style="list-style-type: none"> • Hodanje • Trčanje • Skakanje • Hvatanje • Bacanje • Udaranje 	<ul style="list-style-type: none"> • Poznavanje različitih dijelova tijela, sebe i drugih. • Poznavanje različitih položaja tijela u prostoru (sjedenje, stajanje, pretklon, čučanje, četveronoške). • Sposobnost ravnoteže (statička i dinamička). • Lateralnost (sposobnost razlikovanja s lijeva na desno). • Orijehtacija tijela u prostoru (sposobnost razlikovanja lijevo i

		<p>desno, gore i dolje, unutra i van, odozgo i odozdo, srijeda i straga u odnosu na prostor.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poznavanje i kontrola disanja.
--	--	---

Općenito, što je veća intelektualna teškoća, to je veće kašnjenje u procesu učenja i jezičnog razvoja, prilagodljivog / socijalnog ponašanja i emocionalnih reakcija, kao i fizičkih i motoričkih karakteristika koje osobe s intelektualnim teškoćama često pokazuju.

Reference

- Kokaridas, D. (2016). *Exercise and Disability: Individualization, Adaptations and Inclusion Issues*. Thessaloniki: Kyriakidis Publications.
- Sherrill, C. (2004). *Adapted Physical Activity, Recreation and Sport: Crossdisciplinary and Lifespan*. WCB/McGraw Hill: Dubuque, IA.
- Winnick, J., & Porretta, D. L. (2016). *Adapted physical education and sport*. Human Kinetics: Champaign, IL.

SPECIJALNA OLIMPIJADA I PARAOLIMPIJSKE IGRE

Čitajući ovo poglavlje, naučit ćete:

- Dva glavna sportska događaja organizirana za sportaše s intelektualnim i drugim poteškoćama.
- Sličnosti i razlike između Specijalne olimpijade i Paraolimpijskih igara.
- Povijest i relativne informacije o svakom velikom sportskom događaju.
- Vrsta teškoće, prihvatljivost I klasifikacija sportaša koji sudjeluju na Specijalnoj olimpijadi i Paraolimpijadi.
- Sportovi Specijalne olimpijade i Paraolimpijskih igara dostupni sportašima s invaliditetom, uz relativne trenerske resurse.

Organizirani sport za sportaše s invaliditetom postepeno se povećava u cijelom svijetu kao i broj sudionika s invaliditetom koji se bave sportom i rekreacijom. Specijalna olimpijada i Paraolimpijske igre te s Olimpijske igre gluhih najveće su sportske manifestacije za osobe s invaliditetom,

Specijalne olimpijade i Paraolimpijske igre slične su po tome što se obje a) usredotočuju na sport za sportaše s invaliditetom, b) odvojene su sportske organizacije koje je priznao Međunarodni olimpijski odbor (International Olympic Committee) i c) njima upravljaju međunarodne neprofitne organizacije. Osim toga, to su vrlo različite i potpuno odvojene udruge koje se ne smiju mešati jedna s drugom budući da se razlikuju u sljedeća tri ključna područja:

Invalidnost sportaša

Na Specijalnim olimpijskim igrama sportaši (u dobi od 8 godina i stariji) moraju se identificirati kao osobe intelektualnim teškoćama. Paraolimpijske igre odnose se na sportaše iz šest glavnih kategorija invaliditeta koji uključuju osobe s amputacijom, cerebralnom paralizom, intelektualnim teškoćama, oštećenjima vida, ozljedama leđne moždine i 'les autres' stanjem, bez dobnih minimuma sportaša, ali u razumnoj mladoj odrasloj dobi (obično između 18 do 30 godina) kako bi se natjecali na elitnoj razini.

Filozofija i kriteriji sudjelovanja

U Specijalnoj olimpijadi svi sportaši s intelektualnim teškoćama svih razina sposobnosti su dobrodošli, bez jasne razlike između elitnog i rekreacijskog sporta i s

općom svrhom postizanja prihvaćanja, uključivanja i dostojanstva za sve kroz sport. Specijalna olimpijada naglašava sudjelovanje dok sportsku izvrsnost smatra osobnim postignućem koje odražava maksimalni potencijal svakog sportaša s intelektualnim teškoćama. U paraolimpijadi, elitni sportski performans zahtijeva godine treniranja za postizanje visoke razine uspješnosti, a sportaši moraju ispunjavati određene kriterije i standarde kako bi se mogli kvalificirati za natjecanje i predstavljati svoju zemlju na paraolimpijskim igrama.

Strukture organizacija

Specijalna olimpijada je svjetski pokret za osobe s teškoćama u razvoju koji se događa tijekom cijele godine u 170 zemalja, a cilj je promocija socijalne inkluzije za sve te je pokretom obuhvaćeno čak 200 milijuna osoba s teškoćama u razvoju širom svijeta sudjelovanjem u 32 olimpijska sporta i 220 svakodnevnih programa. Ne postoji povezanost Specijalne olimpijade s Olimpijskim igrama. Paraolimpijskim igrama s druge strane upravlja Međunarodni paraolimpijski odbor (International Paralympics Committee), a članovi Međunarodnog paraolimpijskog odbora izabrani su iz 165 država svijeta čine Generalnu skupštinu kao najviše tijelo upravljanja. Otkako se Međunarodni paraolimpijski odbor pridružio Međunarodnom olimpijskom komitetu, zemlja koja je izabrana za domaćina Olimpijskih igara također je obvezna organizirati Paraolimpijske igre tjedan dana nakon Olimpijskih igara, s istim pravilima koja se primjenjuju i za sportaše sa i bez invaliditeta, kao primjerice obvezno testiranje na lijekove.

Sve razlike između Specijalne olimpijade i Paraolimpijade sažete su u sljedećoj tablici:

Tablica 1: Razlike između Specijalne olimpijade i Paraolimpijskih igara

Specijalna olimpijada	Paraolimpijske igre
Sportaši s intelektualnim teškoćama	Sportaši iz šest glavnih kategorija invaliditeta koji uključuju osobe s amputacijom, cerebralnom paralizom, intelektualnim teškoćama, oštećenjima vida, ozljedama leđne moždine i 'les autres' stanjem

Nema jasne razlike između elitnog i rekreacijskog sporta, naglasak na sudjelovanju	Elitna razina natjecanja
Svi sportaši s intelektualnim teškoćama su dobrodošli (u dobi od 8 godina i više) svih razina sposobnosti.	Sudjelovanje je prihvatljivo samo ukoliko sportaši ispunjavaju određene kriterije i kvalifikacijske standarde
Podjela, od tri (3) do osam (8) sportaša ili timova koji su podijeljeni prema spolu, dobi i razini sposobnosti	Podjela ovisi o a) podobnosti sportaša kojima je dopušteno natjecati se prema tipu invaliditeta koji je ozbiljan do mjere da utječe na performanse i b) svrstavanje sportaša u sportske kategorije na način da se unutar sportske kategorije nalaze sportaši koji imaju približno jednaku količinu ograničenja aktivnosti u svakom sportu.
Nagrađuju se svi sportaši ili ekipe, od 1. do 8. mjesta u svakoj disciplini.	Medalje se dodjeljuju samo pobjednicima prvog, drugog i trećeg mjesta.

SPECIJALNA OLIMPIJADA

Povijest

Specijalna olimpijada je globalna neprofitna organizacija koja je službeno osnovana 1968. godine, oblikovana vizijom njezina osnivača, Eunice Kennedy Shriver (1921-2009), sestre američkog predsjednika Johna F. Kennedyja. Sve je počelo prije pedeset godina tijekom poslijeratnih 1950-ih i ranih 1960-ih, kada je Eunice Kennedy Shriver vidjela kako pojedinci s intelektualnim teškoćama žive u sjeni društva bez ikakvih šansi za stjecanje obrazovanja, radnog odnosa ili čak inicijative da postanu ravnopravni članovi zajednice. Budući da se veliki broj djece s intelektualnim teškoćama nije imao gdje igrati, vizija je utemeljena u lipnju 1962. u ljetnom kampu u domu Eunice, gdje su djeca i odrasli s intelektualnim teškoćama pozvani da istraže vlastiti potencijal u različitim sportskim aktivnostima.

Nastavljajući s radom, njena vizija prerasla je iz ljetnog kampa za osobe s intelektualnim teškoćama u svjetski pokret, a na ljeto 1968. održane su prve ljetne igre Specijalne olimpijade u Chicagu, Illinois, s 1.000 sportaša s intelektualnim teškoćama iz 26 država SAD-a i Kanade. Od tada, pokret Specijalne olimpijade dobio je zamah, međunarodno priznanje i rast te se razvio u najveću svjetsku sportsku organizaciju za djecu i odrasle osobe s intelektualnim teškoćama. Ostale prekretnice uključuju prve Zimske igre Specijalne olimpijade održane 1977. u Steamboat Springsu, Colorado te priznanje Međunarodne olimpijske komisije (IOC) 1988. godine.

Danas se Specijalna olimpijada održava na godišnjoj razini, naizmjenično između ljetnih i zimskih igara, a više od 4,9 milijuna sportaša s intelektualnim teškoćama iz 172 zemlje sudjeluje u više od 30 ljetnih i zimskih sportova. Kako pokret Specijalne olimpijade i dalje raste, izgradnja inkluzivnog svijeta kroz "Unified Sport Program" intenzivirala se tijekom posljednjeg desetljeća za osobe sa i bez intelektualnim teškoćama te dovela do povećanja broja sportaša s intelektualnim teškoćama i Unified Sports sekcija objedinjene sportove do 5,7 milijuna sudionika. Sveukupno, misija Specijalne olimpijade ostaje ista od svog osnutka, odnosno promovira prihvaćanje i uključivanje za sve te dostiže čak 200 milijuna osoba s intelektualnim teškoćama i njihove obitelji u cijelom svijetu kroz široki spektar natjecanja. Trenutno se natjecanja održavaju svaki dan na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini, dodajući više od 70 000 sportskih događaja svake godine.

Sportaši i sudionici

Sportovi specijalne olimpijade dostupni su i nenaplatni za sportaše s intelektualnim teškoćama, te potiču sudionike da se uključe radi fizičkih i psiholoških prednosti koje proizlaze iz sportskog sudjelovanja. Da bi sudjelovao na Specijalnim olimpijskim igrama, osoba mora imati najmanje 8 godina te zdravstvena organizacija ili stručnjak treba ustanoviti „*intelektualnu teškoću, kognitivna kašnjenja mjerena formalnom procjenom ili značajne probleme učenja ili profesionalnih problema uzrokovane kognitivnim kašnjenja koji zahtijevaju posebno dizajniranu uputu*”¹. Kao što je također spomenuto u prethodnom poglavlju, intelektualna teškoća se može definirati kao invalidnost koju karakteriziraju značajna ograničenja kognitivnog rada, a) koja je dva ili više standardnih odstupanja ispod srednje vrijednosti standardiziranog

IQ testa b) ima početak prije dobi od 18 godina c) koegzistira s poteškoćama u prilagodljivom ponašanju, izraženim u konceptualnim, društvenim i svakodnevnim adaptivnim vještinama koje nepovoljno utječu na obrazovanje i integraciju pojedinca u društvo.

Sudionici s usko srodnim razvojnim poteškoćama definiranim kao funkcionalna ograničenja kako u općim vještinama učenja, tako i u prilagodbenim vještinama, također su podobni za sudjelovanje u Specijalnoj olimpijadi. Međutim, osobe s usko povezanim poteškoćama u razvoju, „čija se funkcionalna ograničenja temelje isključivo na fizičkom, bihevioralnom ili emocionalnom invaliditetu ili specifičnom invaliditetu učenja, ne mogu sudjelovati kao sportaši na Specijalnoj olimpijadi²“. Stoga su neki sportaši s poremećajima iz autizma (ASD) podobni za Specijalne olimpijske igre, dok drugi, na primjer, nisu oni s višom razinom ASD-a koji mogu imati prosječnu ili iznadprosječnu inteligenciju. Takve se odluke oslanjaju na profesionalnu procjenu radi utvrđivanja podobnosti za Specijalnu olimpijadu

Unatoč tome, čak i oni koji ne ispunjavaju uvjete za natjecanje, još uvijek se mogu uključiti kao volonteri ili partneri u „Unified Sport Program“ koji se intenzivirao u posljednjem desetljeću i okuplja sportaše sa i bez intelektualnih teškoća kao suigrače, te broji više od 1,4 milijuna ljudi širom svijeta. Specijalna olimpijada također je kreirala „Young Athlete Program“ za djecu u dobi od 2 do 7 godina s ciljem razvijanja grubih motoričkih sposobnosti, koordinacije očiju i ruku te potaknuti proces socijalizacije i učenja kroz inkluzivni sport i igru.

Obitelji osoba s teškoćama u razvoju također se mogu uključiti i potaknuti svoje sportaše pohađanjem ili volontiranjem na sportskim događajima. Volonteri, treneri, navijači, sponzori ili donatori i navijači širom svijeta igraju ključnu ulogu koja promiče rast Specijalne olimpijade, dok treneri imaju mogućnost postati partneri sa sportskim organizacijama i pohađati treninge kroz „Coach Excellence Program“.

Kategorizacija

Ključna razlika u razini natjecanja koja je potpuno jedinstvena za Specijalnu olimpijadu u odnosu na druge sportske organizacije i događaje je kategorizacija. Kategorizacija pruža svim sportašima s intelektualnim teškoćama mogućnost da sudjeluju u grupama sličnih sposobnosti. Kategorizacija je dvostupanjski proces i svaki trener igra važnu ulogu u tom postupku.

U prvoj fazi sposobnost sportaša s intelektualnim teškoćama određuje prema ocjeni koju treneri određuju na temelju mjerljivog rezultata (vremena ili udaljenost) za svakog sportaša u pojedinim sportovima. Za momčadske sportove (npr. Nogomet) koji nisu vremenski mjerljivi, kao i sporne sportove (npr. Gimnastika), treneri određuju ocjene sportaša ili momčadi prije natjecanja ili postoji procjena sposobnosti svakog sportaša ili tima od strane odbora kroz seriju kratkih igara.

U drugoj fazi, podjele za sportaše ili timove postavljaju se prema tri kriterija, to je spol, dob i razina sposobnosti tako da se svaki skup natjecatelja usko podudara i da ne postoji razlika veća od 15% u sposobnosti između kvalificiranih sportaša ili ekipa u svakoj kategoriji. Nadalje, svaka kategorija mora uključivati od najmanje tri (3) do maksimalno osam (8) sportaša ili momčadi, budući da se medalje dodjeljuju pobjednicima prvog, drugog i trećeg mjesta u svakoj disciplini Specijalne olimpijade, a vrpce sportašima ili ekipama koje završavaju od 4. do 8. mjesta.

Na taj način sportaši i timovi imaju realnu šansu da se nadmeću i postignu veći uspjeh u uzbudljivijoj i ohrabrujućoj sportskoj sredini koja pruža smislenu konkurenciju i potiče sportaše da daju sve od sebe. Kao što je zakletva Specijalne olimpijade iz 1968. godine govori, "Pustite me da pobijedim. Ali ako ne uspijem pobijediti, neka budem hrabar u pokušaju".

Sportovi

Od 1968. godine i prve trke, hokeja na terenu i travikoji su se odvijali tijekom prve Specijalne olimpijade, u sljedećim desetljećima postepeno se uvodi više sportova prvo u treningu, a potom u natjecanja u Specijalnim olimpijadama, što je dovelo do više od 30 individualnih i timskih sportova koji se danas nude sportašima s intelektualnim teškoćama. Ovi sportovi kao što je trenutno spomenuto na službenim stranicama Specijalne olimpijade (<https://www.specialolympics.org/>) zajedno s online vodičima za treniranje, pravilima i ostalim korisnim materijalima dostupnim trenerima uključuju:

Tablica 2: Materijali za sportove i treninge Specijalne olimpijade

SPECIJALNA OLMPIJADA	
Ljetni sportovi	Materijali za trening
Atletika	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/athletics
Badminton	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/badminton

Košarka	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/basketball
Boće	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/bocce
Kuglanje	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/bowling
Kriket	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/cricket
Biciklizam	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/cycling
Jahanje	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/equestrian
Nogomet	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/football
Golf	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/golf
Gimnastika	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/gymnastics
Ritmička gimnastika	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/gymnastics/rhythmic-gymnastics
Rukomet	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/handball
Judo	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/judo
Kajakarenje	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/kayaking
Program obuke za motoričke aktivnosti	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/motor-activity-training-program
Netball	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/netball

Plivanje na otvorenom	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/open-water-swimming
Powerlifting	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/power-lifting
Rolanje	https://www.specialolympics.org/our-work/sports/roller-skating
Jedrenje	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/sailing
Softball	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/softball
Plivanje	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/swimming
Stolni tenis	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/table-tennis
Tenis	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/tennis
Triatlon	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/triathlon
Odbojka	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/volleyball
Zimski sportovi	Materijali za trening
Alpsko skijanje	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/alpine-skiing
Skijaško trčanje	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/cross-country-skiing
Umjetničko klizanje	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/figure-skating
Floorball	https://www.specialolympics.org/our-work/sports/floorball
Floor Hockey	https://www.specialolympics.org/our-work/sports/floor-hockey

Klizanje na kratkim stazama	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/short-track-speed-skating
Snowboarding	https://www.specialolympics.org/our-work/sports/snowboarding
Snowshoeing	https://resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/snowshoeing

Posebno treba spomenuti „ Motor Activity Training Program (MATP)“ namijenjen sportašima s teškim ili dubokim intelektualnim teškoćama te značajnim fizičkim oštećenjima, a sadrži aktivnosti koje odgovaraju službenim sportovima Specijalne olimpijade i koje su postavljene kao polazište za razvoj individualnih programa obuke za svakog polaznika. Opći cilj je, kroz individualizirane instrukcije, pomoći sportašu u poboljšanju izvedbe aktivnosti te kroz pripremu omogućiti sudjelovanje na službenim natjecanjima Specijalne olimpijade.

Specijalna olimpijada usredotočena je na ono što sportaši s intelektualnim teškoćama MOGU raditi. Misija je pružanje stalnih prilika za vježbanje i stvaranje osjećaja radosti i ispunjenja u sportskim okruženjima i životu. Specijalna olimpijada zahtjeva trenersku izvrsnost, odnosno entuzijastične i predane sportske trenere s pozitivnim stavom koji mogu postati uzor i pomoći sportašima s intelektualnim teškoćama da dosegnu njihov puni potencijal. Svaki sportski trener koji želi iskusiti trenutke koji mijenjaju život, može postati trener na Specijalnoj olimpijadi tako što će stupiti u kontakt s najbližom Organizacijom za Specijalnu olimpijadu u svojoj zemlji ili regiji³.

Linkovi

¹ <https://www.specialolympics.org/about/faq>, Retrieved 11/12/2019

² <https://specialolympicsflorida.org/wp-content/uploads/2013/08/AthleteEligibility.pdf>, Retrieved 11/12/2019

³ <https://origin.prod.dotorg.soi.psdops.com/programs>, Retrieved 11/12/2019

PARAOLIMPIJADA

Povijest

Drugi svjetski rat uzrokovao je veliki broj ranjenih službenika i civila te stvorio potrebu za uvođenjem sporta kao ključnog faktora njihove rehabilitacije u poslijeratnim godinama. Općenito, sport za osobe s invaliditetom razvio se iz postratnih rehabilitacijskih usluga koje su pružene kao pomoć braniteljima s invaliditetom, te su kasnije prerasli u rekreativne i natjecateljske sportove.

Pionir pokreta je Ludwig Guttman iz bolnice Stoke Mandeville koji je organizirao natjecanje u streličarstvu za sportaše u invalidskim kolicima pod nazivom Stoke Mandeville Games, na isti dan ceremonije otvaranja 1948. godine, dok su se Olimpijske igre održavale u Londonu. Stoke Mandeville igre, kao prekretnica paraolimpijske povijesti, kasnije su postale prve paraolimpijske igre koje su se održale u Rimu 1960. godine, a uključivale su 400 sportaša s invaliditetom iz 23 zemlje.

Od tada, Paraolimpijske igre odvijale su se svake četiri godine te zajedno s prvim zimskim paraolimpijskim igrama koje su održane u Švedskoj 1976. godine, postupno su rasle po broju natjecateljskih sportova koji su se održavali u ljetnim i zimskim paraolimpijadama, kao i broj sportaša s velikim rasponom invaliditeta koji ispunjavaju uvjete za sudjelovanje i predstavljanje svojih zemalja.

1989. godine osnovan je Međunarodni paraolimpijski odbor (International Paralympic Committee) koji djeluje kao globalna upravljačka organizacija za Paraolimpijadu. Otkako se Međunarodni paraolimpijski odbor pridružio Međunarodnom olimpijskom komitetu (International Olympic Committee), zemlja koja je izabrana za domaćina Olimpijskih igara također je obvezna organizirati Paraolimpijske igre tjedan dana nakon Olimpijskih igara, s istim pravilima koja se primjenjuju za sportaše sa i bez invaliditeta.

Etimologija riječi „paraolimpijac“, proizlazi iz grčkog prijedloga „para“ (pored ili uz njega) i riječi „olimpijada“, što znači da su paraolimpijada i olimpijada paralelne igre i globalni sportski pokreti koji su međusobno povezani te se organiziraju istovremeno.

Danas su Paraolimpijske igre međunarodna neprofitna organizacija i veliki multi-sportski događaj za sportaše s tjelesnim, vidnim i intelektualnim teškoćama koji djeluju pod nadzorom Međunarodnog paraolimpijskog odbora kao vodeće odgovorne organizacije u suradnji s ostalim međunarodnim sportskim federacijama.

Tablica 3. Međunarodne organizacije Paraolimpijskih sportova

PARAOLIMPIJADA		
Sportovi	Upravljačko tijelo	
Atletika, Powerlifting, Pucanje, Plivanje, Alpsko skijanje, Nordijsko skijanje (biatlon, skijaško trčanje), para-hokej, snowboard	IPC	International Paralympics Committee
Nogomet 5 na 5 , Goalball, Judo	IBSA	International Blind Sports Federation
Streljaštvo	WA	World Archery
Badminton	BWF	Badminton World Federation
Boćanje	BISFed	Boccia International Sports Federation
Kanu	ICF	International Canoe Federation
Biciklizam	UCI	Union Cycliste Internationale
Jahanje	FEI	Fédération Équestre Internationale
Veslanje	FISA	Fédération Internationale des Sociétés d’Aviron
Sjedeća odbojka	WOVD	World ParaVolley Discipline
Stolni tenis	ITTF	International Table Tennis Federation
Taekwondo	WT	World Taekwondo
Triatlon	ITU	International Triathlon Union
Košarka u invalidskim kolicima	IWBF	International Wheelchair Basketball Federation
Mačevanje u invalidskim kolicima	IWAS	International Wheelchair & Amputee Sports Federation
Rugby u invalidskim kolicima	IWRF	International Wheelchair Rugby Federation
Tenis u invalidskim kolicima	ITF	International Tennis Federation
Curling u invalidskim kolicima	WCF	World Curling Federation

Članovi Međunarodni paraolimpijski odbora biraju se iz 165 država svijeta radi formiranja Generalne skupštine kao najvišeg tijela upravljanja Međunarodni paraolimpijski odborom.

Sportovi

Trenutno je 28 paraolimpijskih sportova organiziranih od strane Međunarodnog paraolimpijskog odbora, odnosno dvadeset dva (22) sporta za ljetne paraolimpijske igre i šest (6) za zimske paraolimpijske igre na raspolaganju sportašima s tjelesnim, vidnim ili intelektualnim teškoćama. Neki sportovi uključuju sportaše svih invaliditeta (npr. Atletika, plivanje), drugi sportovi specifični su za jedan invaliditet (npr. judo) ili izbor vrsta invaliditeta (npr. biciklizam, jahanje).

Paraolimpijski sportovi koji službeno uključuju sportaše s intelektualnim teškoćama su atletika (staze na stazi), plivanje i stolni tenis, te svi reprezentativni sportovi koji uključuju veliki broj sportaša. Međutim, širok raspon uvjeta invaliditeta može dovesti do intelektualnih teškoća. Na primjer, u slučaju pojedinaca s cerebralnom paralizom kao sportaša s tjelesnim invaliditetom koji se mogu natjecati u većini paraolimpijskih sportova, uslijed veće razine tjelesne invalidnosti sportaša postoji veća šansa za intelektualni invaliditet. Dakle, znanje o paraolimpijskim sportovima je od suštinske važnosti za trenere sportaša s intelektualnim teškoćama koji se ne trebaju ograničiti samo na Specijalnu olimpijadu.

Broj sportskih događaja može se mijenjati od jedne Paraolimpijske igre do druge, jer su badminton i taekwondo najnoviji sportovi koji će svoj debi održati na Paraolimpijskim igrama 2020. u Tokiju. Trenutni sportovi spomenuti na službenim stranicama Special Olympics¹, zajedno s online vodičima za treniranje i ostalim korisnim materijalima dostupnim trenerima, su:

Tablica 4. Paraolimpijski sportovi i trenerski materijali

PARALYMPIC GAMES				
Ljetni sportovi	Prihvatljiva invalidnost			Trenerski materijal
	Fizički	Vidni	Intelektualni	
Streljaštvo				https://www.paralympic.org/archery
Atletika				https://www.paralympic.org/athletics
Badminton				https://www.paralympic.org/badminton

Boće				https://www.paralympic.org/boccia
Kanu				https://www.paralympic.org/canoe
Biciklizam				https://www.paralympic.org/cycling
Jahanje				https://www.paralympic.org/equestrian
Nogomet 5 na 5				https://www.paralympic.org/football-5-a-side
Goalball				https://www.paralympic.org/goalball
Judo				https://www.paralympic.org/judo
Powerlifting				https://www.paralympic.org/powerlifting
Veslanje				https://www.paralympic.org/rowing
Pucanje				https://www.paralympic.org/shooting
Sjedeća odbojka				https://www.paralympic.org/sitting-volleyball
Plivanje				https://www.paralympic.org/swimming
Stolni tenis				https://www.paralympic.org/table-tennis
Taekwondo				https://www.paralympic.org/taekwondo
Triatlon				https://www.paralympic.org/triathlon
Košarka u invalidskim kolicima				https://www.paralympic.org/wheelchair-basketball
Mačevanje u invalidskim kolicima				https://www.paralympic.org/wheelchair-fencing
Rugby u invalidskim kolicima				https://www.paralympic.org/wheelchair-rugby
Tenis u invalidskim kolicima				https://www.paralympic.org/wheelchair-tennis
Zimski sportovi	Prihvatljiva invalidnost			Trenerski materijal
	Fizički	Vidni	Intelektualni	
Alpsko skijanje				https://www.paralympic.org/alpine-skiing
Nordijsko skijanje (<i>biatlon, skijaško trčanje</i>)				https://www.paralympic.org/nordic-skiing
Para hokej				https://www.paralympic.org/ice-hockey
Snowboard				https://www.paralympic.org/snowboard

Curling u invalidskim kolicima			https://www.paralympic.org/wheelchair-curling
--------------------------------	--	--	---

Invalidnost sportaša i sustav klasifikacije

Sportaši elitne razine koji mogu sudjelovati u ljetnim ili zimskim paraolimpijadama potječu iz šest glavnih stanja invaliditeta koji uključuju osobe s amputacijom, cerebralnom paralizom, intelektualnim teškoćama, oštećenjima vida, ozljedama leđne moždine i 'les autres' stanjem. Stoga, iako ne može svaki oblik invaliditeta sudjelovati u bilo kojem ljetnom ili zimskom sportu, sportaši koji se natječu u paraolimpijskim igrama uključuju one s fizičkim (amputirane, cerebralne paralize, ozljede leđne moždine, stanja „les autres“), vidnim ili intelektualnim invaliditetom.

Budući da uvijek postoji opasnost da će sportaš s manje invaliditeta predvidljivo pobijediti u sportskom natjecanju, Međunarodni paraolimpijski odbor uspostavio je sustav klasifikacije koji će odrediti koji sportaši ispunjavaju uvjete za natjecanje i kako se sportaši grupiraju prema stupnju ograničenja aktivnosti na temelju invalidnosti. Kako različiti sportovi zahtijevaju različite aktivnosti, sustav klasifikacije koji je uspostavio Međunarodni olimpijski odbor specifičan je za svaki sport kako bi se izbalansirao različiti utjecaj uvjeta invalidnosti u svakom sportu.

Sportaši s invaliditetom klasificiraju se prije ili za vrijeme natjecanja od strane klasifikacijske skupine. Klasifikacijska skupina sastoji se od dva ili tri certificirana klasifikatora od strane međunarodne federacije sportova koje određuje Međunarodni paraolimpijski odbor (vidjeti tablicu 3). Međunarodne federacije također su dužne osigurati vodstvo u svojim sportovima za vrijeme Paraolimpijskih igara.

Općenito, Međunarodni paraolimpijski odbor je usvojio definicije prihvatljivih vrsta invaliditeta koje je opisala Međunarodna klasifikacija funkcioniranja, onesposobljenosti i zdravlja (International Classification of Functioning, Disability and Health) u sklopu Svjetske zdravstvene organizacije (World Health organisation) i u skladu s tim utvrdio deset kategorija tjelesnih, vidnih i intelektualnih invaliditeta primjenjenih za ljetnu i zimsku paraolimpijadu.

Tablica 5. Prihvatljiva invalidnost sportaša u paraolimpijskim igrama²

Prihvatljive vrste invaliditeta		
Invaliditet	Vrsta	Opis
Fizička invalidnost	Oslabljena snaga mišića	Smanjena sila koju stvaraju mišići ili mišićne skupine, poput mišića jednog uda ili donje polovice tijela, što je uzrokovano, na primjer, ozljedama leđne moždine, spina bifidum i sl.
	Oslabljen pasivan raspon pokreta	Raspon pokreta u jednom ili više zglobova trajno se smanjuje, na primjer zbog artrokriboze. Hiperobilnost zglobova, nestabilnost zglobova i akutna stanja, poput artritisa, ne smatraju se prihvatljivim oštećenjima.
	Manjak udova	Potpuna ili djelomična odsutnost kostiju ili zglobova kao posljedica traume (npr. Prometne nesreće), bolesti (npr. Karcinoma kostiju) ili urođenog nedostatka udova (npr. Dismelije).
	Razlika u duljini nogu	Skraćenje kostiju u jednoj nozi zbog urođenog nedostatka ili traume.
	Kratki rast	Smanjena visina stasa zbog abnormalnih dimenzija kostiju gornjih i donjih udova, na primjer zbog ahondroplazije ili disfunkcije hormona rasta.
	Hipertonija	Abnormalno povećanje mišićne napetosti i smanjena sposobnost mišića da se istegne zbog neurološkog stanja, poput cerebralne paralize, ozljede mozga ili multiple skleroze.
	Ataksija	Nedostatak koordinacije mišićnih pokreta zbog neurološkog stanja, poput cerebralne paralize, ozljede mozga ili multiple skleroze
	Atetoz	Općenito karakterizira neuravnotežena, nehotična kretanja i poteškoće u održavanju simetričnog držanja, zbog neuroloških stanja,

		kao što su cerebralna paraliza, ozljeda mozga ili multipla skleroza.
Vidna invalidnost	Oštećenje očne strukture, optičkih živaca ili optičkih putova, ili vidnog korteksa (u rasponu od djelomičnog vida koji se procijeni kao zakonski slijep, do potpunog sljepila).	
Intelektualna invalidnost	Ograničenje u intelektualnom funkcioniranju i adaptivnom ponašanju izraženo konceptualnim, socijalnim i praktičnim prilagodnim vještinama, koje potječe prije navršene 18 godine.	

U svakom paraolimpijskom sportu vrijede sljedeća pravila: a) odrediti koji od postojećih i trajno prihvatljivih invaliditeta imaju pravo sudjelovanja; b) postaviti minimalne kriterije invaliditeta koji opisuju koliko je težak invaliditet tako da se sportaši smatraju prikladnim za natjecanje u svakom sportu (npr. razina amputacije za sportaše s nedostatkom udova, maksimalna visina za sportaše kratkog rasta).

Minimalni kriteriji za invaliditet specifični su za pojedini sport. Dakle, u slučaju da sportaš ispunjava uvjete za natjecanje u nekom sportu, vrši se procijena u kojoj se sportskom grupi sportaš natječe u određenom sportu. Drugim riječima, sportska grupa predstavlja položaj sportaša od strane nadležne klasifikacijske organizacije, unutar grupa sportaša koji imaju slična ograničenja aktivnosti zbog invaliditeta, kako bi se osigurala jednaka konkurencija.

Budući da neki sportovi uključuju sportaše svih oblika invaliditeta, drugi sportovi su specifični za jedan invaliditet ili određene vrste invaliditeta te su minimalni kriteriji invalidnosti različiti za svaki pojedini sport, sportske grupe se razlikuju od sporta u smislu a) broja, u rasponu od jedne sportske grupe (npr. para powerlifting) do 52 sportske grupe (npr. atletika) i b) vrste invaliditeta sportaša koji se natječu zajedno u slučaju da različiti nedostaci uzrokuju slična ograničenja aktivnosti u određenom sportu (npr. košarka u invalidskim kolicima sa sportašima s ozljedom leđne moždine i amputacijom nogu koji se zajedno natječu) ,

Prihvatljivi invaliditeti, sportaši koji ispunjavaju minimalne kriterije invaliditeta te podjela sportaša u sportske grupe predstavljaju tri koraka procesa klasifikacije koji osiguravaju jednake mogućnosti za sportsko natjecanje na paraolimpijskim igrama. Misija je omogućavanje sportašima postizanje sportske

izvrsnosti i promicanje nadahnuća, inkluzijue i socijalne jednakosti kao najveće vrijednosti paraolimpijskog pokreta.

Linkovi

¹ <https://www.paralympic.org/>, Retrieved 11/12/2019

² <https://www.paralympic.org/classification>, Retrieved 11/12/2019